

ՕՏԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊՐՈՒՍՍԻԱԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Церк. вѣст.

Պրաւոսլաւները Պրիբալտեան երկրներում եւ Էստլան-
սիայում. — Հաւասակիցների (Եդիսովերցի) ժողովը Մոս-
կվայում: Օդեսայի թեմի Անդրէասի եղբայրութիւն. —
Պրաւոսլաւ եկեղեցականները Հելսինգֆորսում: — Կանա-
դայի 500 ունիւսների վերադարձը դէպ ի Պրաւոսլաւ եկե-
ղեցին: — Երեսփոխանների մասնակցութիւնը թեմական
ժողովներին. — Հին ծիսական (սառօաբրեաղցի) հոգեւո-
րականների արժօնութեան մասին: — Դաւանափոխութեան
օրինագիծ:

— Էստլանտիայի 16 — 17 հազար լատիշ եւ էստոն պրա-
ւոսլաւներից 4 հազար հոգուց աւելի լուտերական են
դարձել. վարչական հաստատութիւններում 120-ից աւելի
խնդիրներ կան լուտերական դառնալու: Շատ դէպքում
լուտերական են դառնում խմբովին:

Այս հաւատափոխութեան պատճառը ուրա լրագիրը
համարում է պրաւոսլաւ հոգեւորականների սակաւութիւ-
նը Պրիբալտեան նահանգներում:

Պրիբալտեան շրջանում միայն մի եպիսկոպոսական
աթոռ կայ այն էլ Ռիգայում. Կուրլանդիայի նահանգը եւ
Էլստլանտիան իւր Ռեվել քաղաքով, հեռաւորութեան
պատճառով, բոլորովին զուրկ են մնում եպիսկոպոսի ան-
միջական հսկողութիւնից. քահանաները քիչ են եւ հեռու
են ապրում իրանց ծուխերից եւ շատ անգամ ծէսերը
քահանայի հեռաւորութեան պատճառով տիրացուներն
են կատարում:

Ծիսական եկեղեցիները անփառունակ, ծիսական դըպ-
րոցները անշուք եւ խեղճ դրութեան մէջ են. մինչդեռ

լուտերականները ունեն և վերին աստիճանի վայելուչ եկեղեցի և օրինակելի կարգ ու սարքով դպրոց, դրանց վերայ պէտք է աւելացնել զգաստ և իրանց Կործը լաւ հասկացող պաստօրները, որոնք առիթը չեն փախցնում «մտորեալներին» բողոքական եկեղեցու գիրկը հրապուրելու:

Ռուս լրագրի կարծիքով պէտք է աւելացնել եպիսկոպոսական աթոռները Պրիբալտեան նահանգներում և բազմացնել այն տեղ հոգևոր պաշտօնեաների ու քահանայների թիւը, բարւոքել եկեղեցական կեանքը, եկեղեցիներն ու դպրոցները բարեկարգ ու հրապուրիչ դրութեան մէջ պահելով:

Այս խնդիրը վճռուած է նախապատրաստական ժողովներում:

Մոսկվայում տեղի ունեցող հաւատակիցների (եգիւնովերցի) ժողովը Ս. Սինօզի հաստատած ծրագրի համեմատ կամենալով իրանց հոգևորականների կրթական վարկը (ցենզը) բարձրացնել, որոշեց ոչ միայն Պետերբուրգի հաւատակիցների դպրոցին երկու աստուածաբանական դասարաններ էլ աւելացնել, այլ ուր հնարաւոր է, ունակական ուսումնարանի նման դպրոցներ բանալ աստուածաբանական դասընթացքով: Ժողովը կանոններ է մշակել հաւատակիցների ծխական վարչութեան համար: Վճռել է հաստատել ծխական խորհուրդներ, որոնք պէտք է վարեն ծխի հոգևոր և տնտեսական գործերը: Ծխական գործերը կարգաւորելու համար հաստատուած է «Մոսկվայի հաւատակիցների ծխական համայնքների միացեալ Խորհուրդ», որի մէջ մտնում են Մոսկվայի հաւատակիցների թեմի բոլոր ծխական համայնքների ներկայացուցիչները: Այդ «Միացեալ Խորհուրդին» ենթարկուում են թեմին վերաբերեալ բոլոր գործերը, նոյնպէս և այն գործերը, որոնք խորհրդի քննութեանն ու վճռին կառավարկուեն առանձին ծուխերից: «Միացեալ Խորհուրդը» յանձն կառնի:

պաշտպանել ինչպէս մասնաւոր ծուխերի, նոյնպէս և ամբողջ թեմի սոնահարուած իրաւունքներն ու շահերը: Ո՛ր և է ծխի վերաբերեալ գործերը քննելիս խորհուրդը անպատճառ պէտք է հրաւիրի նոյն ծխի քահանային էլ, որ ձայնի իրաւունք պէտք է ունենայ:

— Ժողովը որոշեց առաջադրել հաւատակիցների բոլոր եկեղեցիներին, որ անթերի կատարեն աստուածապաշտութեան կարգը և պահպանեն հնաւանդ արարողութիւնները, և, նկատելով, որ թեմական դպրոցների ընթացաւարտ եկեղ. սպասաւորները անտեղեակ են հին կարգերին ու չեն կարողանում աստուածապաշտութեան կարգը այնպէս կատարել, ինչպէս ցանկանում են հաւատակիցները, որոշուեց պարտաւորել քահանաներին, որ խստիւ հսկեն, երգիչները պէտք է երգեն երկիւղածութեամբ, պէտք է թոյլ չը տալ, որ Եմրապետը ձեռքը կամ նշան աւուղ ճիպտաբ շարժի: Յանկութիւն յայնուեց, որ տիրացուները պարեղօտ (կապա) հագնեն, Կանայր եկեղեցում անպատճառ պէտք է գլուխները ծածկեն թաշկինակով, ոչ մի դէպքում թոյլ չը տալով նրանց գըլխարկ (չլիսապա) ծածկել: Այս մասին պէտք է ազդարարութիւններ կայցնել եկեղեցիների գաւթիմներում: Ժողովը որոշեց հրատարակել ամսագիր հաւատակիցների հայեացները պարզաբանելու, և յարձակումներին պատասխանելու համար: Ամսագրի հրատարակութեան խնդիրը մանրամասն քննելու համար կազմուեց առանձին մասնաժողով:

Օգոստայի արքեպիսկոպոսի նախաձեռնութեամբ և Սրբ. Սինոդի հաստատութեամբ այն տեղի թեմական Գպրանոցի Վ. Անդրէաս եկեղեցու եղբայրութիւնը՝ վերակոչուել է Օգոստայի թեմի Ս. Անդրէասի եղբայրութիւն՝ ընդարձակելով գործունէութեան շրջանակը:

Եղբայրութեան նպատակն է Խերսոնի թեմում հոգևորականների ու աշխարհականների միահամուռ գործակցութեամբ:

ա. Միջոցներ ձեռք առնել պահպանել ու տարածել

ժողովրդի մէջ պրաւօսլաւ դաւանութիւնը և զօրացնել բարեպաշտութիւնը:

բ. Մաքառել ամեն տեսակ մոլորութիւնների դէմ, որոնք աղարտում են պրաւօսլաւ եկեղեցու վարդապետութիւնը և ժողովրդին մոլորեցնում են ի վրաս եկեղեցու և պետութեան, նոյնպէս ջանալ, պրաւօսլաւ եկեղեցու գիրկը դարձնել հերետիկոսներին ու այլ ազանդաւորներին:

Այս նպատակով եղբայրութիւնը պէտք է զբքեր հրատարակի, քարոզիչներ կարգի, պրաւօսլաւ եկեղեցու ոգուն ու ընդունուած սճին համեմատ սրբոց պատկերներ տարածի, հետևի ժողովրդի մէջ երևան եկող ամեն տեսակ կրօնական բարոյական շարժումներին:

— Церк. Вѣст.-ը առնելով Нов. Врем.-լրագրից, գրում է, որ պրաւօսլաւ եկեղեցականները հելսինգֆօրտում պարբերական անարգանքի են ենթարկուում՝ յատկապէս բանորներից, դպրոցական աշակերտներից և կանանցից, Անարգութեան արտայայտութիւններն են թուքը և հայհոյութիւնը, որ ուղղում են դէպ ի եկեղեցականները:

Գեներալ Նահանգապետը դիմել է ֆինլանդական Սենատին, որ միջոցներ ձեռք առնի պարտաւորելով հասարակութեանը և դպրոցական աշակերտներին վերջ տալ անկարգութեան և տեղի չըտալ թշնամական կրքերի բորբոքմանը երկրի բնիկների և եկեղեցիների մէջ:

Փողոցային այս վարմունքը մեծ աղմուկ է յարուցել պաշտօնական շրջաններում և հասարակութեան մէջ:

— Սեպտեմբերի 27-ին հեռաւոր կանադայում մինչև 500 ունիատ դադթականներ միացել են պրաւօսլաւ եկեղեցուն:

Այս Ունիատ ռուսիները տասն տարի առաջ գաղթել էին աւստրիական Գալիլիայից, Ռուս քարոզիչները

աշխատում էին այս ունիատներին դէպի իրանց եկեղեցին գրաւել, իսկ եզուիտները ամեն ջանք գործ էին դնում բոլորովին ձուլել հռովմէական եկեղեցու հետ:

Սեպտեմբերի 20-ին երբ հռովմէական եզուիտները հանդիսապէս տօնում էին պրաւօսլաւ եկեղեցու հալածիչ և կաթողիկէութեան պաշտպան Յովսափատ Կունցիիչի յիշատակը, ունիատների մի խումբ վճռում է միանալ պրաւօսլաւ եկեղեցու հետ և հրաւիրում է Կանադայի պրաւօսլաւ միասայի գլխաւոր Արսէնի վարդապետին միացման արարողութիւնը հանդիսաւորութեամբ կատարելու, որ և կատարւում է Սեպտեմբերի 27-ին:

Սրբ. Սինօզը, ի նկատի ունելով, որ թեմական առաջնորդներից շատերը շահաւէտ են գտնում եկեղեցական երեսփոխանների մասնակցութիւնը թեմական և գործակալութեան ժողովներին, հարկաւոր դտաւ թոյլ տալ երեսփոխաններին, որպէս ծխականների ներկայացուցիչների, ներկայ գտնուել վերև յիշուած ժողովներին, երբ քննում են եկեղեցու տնտեսական խնդիրներ: Ուստի և որոշում է. ա. յանձնարարել այն առաջնորդներին, որոնք համակիր են երեսփոխանների մասնակցութեանը թեմական բարեկարգչական ժողովներին, առ այս հարկաւոր կարգադրութիւնները անել. բ. յանձնարարել այն առաջնորդներին, որոնք անյարմար էին գտել երեսփոխանների մասնակցութիւնը, բարատրել Սինօզին անյարմարութեան պատճառները, և ցոյց տալ մասնակցելու հնարաւոր միջոցները:

— Հին ծխականների հոգևորականների արտօնութիւնների մասին խնդիր է յարուցել Մոսկվայի գեներալ Նահանգապետը, որին պատասխանել է ներքին գործոց Նախարարութեան այլադաւանների գեպարտամենտը թէ,

Հոգևորականների անձնական և ստացուածքի արտօնութեամբ չեն օգտուում, ըստ օրինի, հին ծխականները:

Ըստ օրինի միայն պրաւօսլաւ և հայ լուսաւորչական եկեղեցական պաշտօնեաների որդիքը կարող են օգտուել ժառանգական պատուաւոր քաղաքացիութեան իրաւունքով. որովհետեւ այդ արտօնութիւնը յատկացում է հոգևորականների ժառանգներին, որպէս առանձին դասակարգիւ եւ որովհետեւ Հին-ժիսականների հոգևորականութիւնը ըստ 1905 թ. ապրիլի 17-ին հոկտեմբերի 16-ի ուկրաինների առանձին դասակարգ չեն կազմում, ուստի և պրաւօսլաւ և հայ լուսաւորչական եկեղեցական պաշտօնեաների և նրանց որդոց արտօնութիւն տուող օրէնքը չի տարածում Հին-ժիսական հոգևորականութեան որդոց վերայ:

— Մի դաւանութիւնից միւս դաւանութիւն անցնելու օրինագիծը քննելու համար պետական խորհրդում (Госуд. Сов.) նոյեմբերի 19-ին կազմուել է առանձին յանձնաժողով, որի մէջ մտել են պրաւօսլաւ հոգևորականութեան բոլոր ներկայացուցիչները:

ՕՐԹՈՂՈՒՄ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կ. Պօլսոյ յոյն պատրիարքի հրատարականք. Կ. Պօլսոյ յոյն տիեզերական պատրիարք Յովակիմ՝ Գ. սպառնում է հրաժարուել հրաժարականի պատճառը ներքին և Սինօզի ցանկութիւնն է, որ Սինօզի անդամ նշանակուին Գաաը-Քեօի (Քաղկեդօն), Միտիլիի և Կոլոնիայի մետրապօլիտները: Յովակիմ՝ պատրիարքը չի կամենում: Երկու կողմն էլ անողք են. և Յովակիմ՝ պատրիարքը յայտնել է, որ նախամեծար կը համարի հրաժարուել քան համաձայնել, որ յիշեալ մետրապօլիտները անդամ նշանակուին:

Յովակիմ՝ պատրիարքը կամենում է, որ Սինօզի կազմութեան մէջ աշխարհականներն էլ կարծիք սնենան: Եւ խառն ժողովի աշխարհական անդամները պատրիարքի կողմն են:

Յովակիմ պատրիարքը տուել է իւր հրատարականը. Սինոդը Յուն վարի 2-ին յատուկ պատգամատրութեան միջոցով խնդրել է, որ պատրիարքը իւր հրատարականը յետ վերցնի։ Սակայն պատրիարքը ասել է, որ Սինոդի անդամների ընտրութեան վերաբերութեամբ մինչև իւր կարծիքը չընդունուի. հրատարականը յետ չի վերցնի։ Սինոդը այս պատասխանը լսելով՝ որոշեց հաստատ մնալ իւր նախկին որոշման վրայ. նոյնպէս որոշեց, որ Յովակիմ պատրիարքը վարի ընթացիկ գործերը մինչև տեղապահի ընտրութիւնը, Յոյն պատրիարքական տագնապի առթիւ Բիւզանդիոնը գրում է.

«Երէկ գրեցինք թէ Օրթոտոքս եկեղեցիին մէջ ծանր տագնապ մը ծագած է և կսպառնայ ներքին կնճռոտութիւններ պատճառել։ Խնդիրն հասկանալու համար պէտք է ակնարկ մը նետել բռնապետական վարչութեան օրով Յունաց պատրիարքարանին ունեցած վիճակին վրայ։ 1878-ին Սելանիկի մետրապոլիտ Տ. Եօաքիմ, որ նշանաւոր էր իր գիտութեամբ և խոհեմութեամբ, պատրիարք ընտրուեցաւ և շուտով շահեցաւ մեծ ժողովրդականութիւն։ Սակայն Սինոդը շարունակ դժուարութիւններ յարոյց իրեն դէմ, որովհետև միշտ իր ձեռքն հլու գործիք մը նկատած է պատրիարքները։ Նոր պատրիարքը վէճի բռնուեցաւ Սինոդին հետ պատրիարքական առանձնաշնորհմանց խնդրոյն վրայ։ Սկզբամբ ընդունած ըլլալով կառավարութեան մէկ թաղրիրը, որուն սաստիկ ընդդիմացաւ Սինոդը։ Պատրիարքն ստիպուեցաւ հրատարիլ Եօաքիմ երկրորդ անգամ անցաւ պատրիարքական աթոռ 1901-ին, երբ ինկաւ Գոնսդանդիինոս Պատրիարք։ Այս ընտրութեան ժամանակ իսկ յայտնի երևեցաւ որ հակառակորդ կարմը միշտ գոյութիւն ունէր, թէև հակառակորդներն առաջին անգամուան չափ չէին։ Ժողովուրդն աննկարագրելի ուրախութեամբ ընդունեց Եօաքիմի դարձը։ Եօաքիմ Գ. միշտ նշանաւոր հանդիսացաւ իր խելացի և շրջանկատ եկեղեցական պետ։ Չափաւոր ուղղութեան մը հետևած է, բայց միշտ հաստատականութեամբ պաշտպանած է իր գաղափարներն ու

եկեղեցւոյն իրաւունքները կառավարութեան դէմ: Նոյնպէս մեծ ոյժով պաշտպանած է յոյն եկեղեցիին պատմական իրաւունքները Պուլկարներուն դէմ: Հակառակ իր այս քաղաքականութեան, Եօաքիմ պատրիարք բուն ընդդիմութիւններու բաղխեցաւ միշտ, որք յոյն եկեղեցիէն չեղողի մը համար անհասկանալի կմնան: Վերջերս Եօաքիմ պատրիարքին դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն էր, թէ կառավարութեան հակայոյն արարքներուն դէմ պէտք եղած կորովը ցոյց չի տար, սակայն կարելի չեղաւ տապալել զինքը, քանի որ Եօաքիմ Գ. անհուն ժողովրդակաՆութիւն կվայելէր: Տ. Եօաքիմ Պատրիարքը դժուարին կացութեան մը մէջ գտնուեցաւ, հետեւաբար, մէկ կողմէ կառավարութեան, և միւս կողմէ Սինոդին ու ժողովրդեան մէկ մասին կողմէ իրեն վրայ արձակուած սլաքներէն: Անցեալ տարի նոր վէճ մը ծագեցաւ կառավարութեան հետ, որուն հետեւանօք Տ. Եօաքիմ Պատրիարքը հրաժարական տուաւ: Սակայն կարելի եղաւ համաձայնութիւն գոյացնել, և թէև խաղաղութիւն կատարելապէս չհաստատուեցաւ, այսու հանդերձ խնդրոյն կարգադրման եղանակը յաղթանակ մը նկատուեցաւ Պատրիարքին համար, թէև Սինոդին ծայրահեղ անդամներն և ժողովրդին այն մասն, որ շարունակ քննադատել կսիրէ, ասիկայ նրկատեց շատ աննշան յաղթանակ մը: Նոր տարւոյն մօտ, դարձեալ վէճ մը ծագեցաւ Սինոդին մէջ: Սինոդը վերակազմելու խնդիր կար, և սինոդականները կուզէին անգամակից առնել Տ. Եօաքիմ Պատրիարքին երկու կատաղի հակառակորդները, Քաղկեդոնի և Միտիլիի մետրապոլիաները: Եօաքիմ Գ. բնդդիմացաւ՝ յենլով հին օրէնքին, Արիսթինտի, որուն համեմատ Պատրիարքն իրաւունք ունի ինքն իսկ անուանելու Սինոդին նոր անգամները: Սինոդն ընդհակառակը պնդեց նոր կանոնագրութեան, Սինդակմագիքոնի վրայ, որով Սինոդն իրաւունք ունի ինքզինք ընտրելու: Պատրիարքն անշուշտ իրաւունք ունէր ընդդիմանալու իրեն յայտնի հակառակորդ երկու եկեղեցականներու Սինոդի անգամակցութեան, որով

մեծ հարուած մը պիտի ըլլար իւր հեղինակութեան, Բայց հակառակը իմեան կուսակցութիւնն ալ կըսէր թէ եկեղեցական կազմակերպութիւնը ժողովրդական հիմանկ վրայ է, որով Ա. Բ. ի ս գ ի ն տ ի և Ս ի ն գ ա կ մ ա գ ի ք ս ն, երկու սկզբունքներ, իրարու դէմ՝ կելլէին: Պատրիարքը տեսնելով որ չպիտի կրնայ յաղթել ընդդիմադիրներուն, և չուզելով ինքզինքը սրտառուած հռչակել, հրաժարեցաւ: Բայց կերեւի թէ այս հրաժարումն ապօրէն է, քանի որ հակառակորդ կողմը պատրիարքական հրաժարում՝ ձեռք ձգելու համար պէտք էր իր կողմն ունենար քուէներու² ը: Կարծիքի այս անհամաձայնութիւնները միշտ՝ երկպառակութիւն յառաջ բերած են յոյն հասարակութեան մէջ, և յոյն տեղական մամուլը շարունակ արձագանգ եղած է անոնց: Ա. յ մ Վատրիարքին կուսակից են Բ ր օ տ ո ս և Թ ա հ ի ա ր օ մ օ ս, իսկ հակառակորդ են Ն է ո լ ո զ օ ս և Թ ա ր օ ս: Պատրիարքին ամենէն մեծ նեցուկն է քաղաքական ժողովը, զոր կկազմեն յոյն հասարակութեան ամենէն ազդեցիկ անդամները, և յոյս կայ, թէ շնորհիւ իրենց ազդեցութան, պիտի կրնան դժհացուցիչ կերպով լուծել խնդիրը: Սակայն այս խնդիրը ցոյց տուաւ ամենէն անշրջանկատ անձերուն իսկ, թէ ներկայ հանգամանքներուն մէջ Յունաց Պատրիարքին դիրքը շատ անտանելի է:

Յոյն լրագիրները երկու բանակի են բաժանուած, մէկը պաշտպանում է պատրիարքին՝ հակառակորդներին դաւաճան անուանելով, իսկ միւսը՝ յարձակում է պատրիարքի վերայ, նրա վարմունքը բռնապետութիւն կոչելով և այս դրութիւնը դեռ շարունակում է:

